Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

21. detsember 2016*

Eelotsusetaotlus — EMÜ-Türgi assotsiatsioonileping — Otsus nr 1/80 — Artikli 7 esimene lõik — Liikmesriigi seaduslikul tööturul tegutseva Türgi päritolu töötaja pereliikmete riigis elamise õigus — Tingimused — Puudub vajadus, et perekonna taasühinemist taotlev isik peab tegutsema seaduslikul tööturul kolmel esimesel aastal, mil pereliige riigis elab

Liidetud kohtuasjades C-508/15 ja C-509/15,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Verwaltungsgericht Berlin'i (Berliini halduskohus, Saksamaa) 9. juuli 2015. aasta otsustega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse 24. septembril 2015, menetlustes

Sidika Ucar (C-508/15),

Recep Kilic (C-509/15)

versus

Land Berlin,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta (ettekandja), kohtunikud J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. G. Fernlund ja S. Rodin,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Sidika Ucar, esindajad: *Rechtsanwalt* P. Meyer, *Rechtsanwalt* C. Rosenkranz ja *Rechtsanwalt* M. Wilken,

— Land Berlin, esindaja: M. Wehner,

— Euroopa Komisjon, esindajad: D. Martin ja T. Maxian Rusche,

olles 15. septembri 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

* * Kohtumenetluse keel: saksa.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused käsitlevad seda, kuidas tõlgendada assotsiatsiooninõukogu 19. septembri 1980. aasta otsuse nr 1/80 assotsiatsiooni arengu kohta (edaspidi „otsus nr 1/80“) artikli 7 esimest lõiku; otsus on lisatud Ankaras 12. septembril 1963 ühelt poolt Türgi Vabariigi ja teiselt poolt EMÜ liikmesriikide ja ühenduse alla kirjutatud lepingule assotsiatsiooni loomise kohta Euroopa Majandusühenduse ja Türgi vahel, mis sõlmiti, kiideti heaks ja kinnitati ühenduse nimel nõukogu 23. detsembri 1963. aasta otsusega 64/732/EMÜ (EÜT 1964, 217, lk 3685; ELT eriväljaanne 11/11, lk 10) (edaspidi „assotsiatsioonileping“).

2 Taotlused on esitatud kahes vaidluses, mille poolteks on Sidika Ucar (kohtuasi C-508/15) ja Recep Kilic (kohtuasi C-509/15) ning Land Berlin (Berliini liidumaa, Saksamaa) ning milles vaieldakse Landesamt für Bürger- und Ordnungsangelegenheiten'i (Berliini liidumaa asutus, mis tegeleb kodanikke puudutavate ja avaliku korra küsimustega, Saksamaa) Ausländerbehörde Berlin'i (Berliini liidumaa välismaalaste amet, edaspidi „välismaalaste amet“) keeldumise üle pikendada vastavate taotluste alusel nende isikute Saksamaal elamise lube ning R. Kilici puhul välismaalaste ameti otsuse üle saata ta kõnealuse liikmesriigi territooriumilt välja.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Assotsiatsioonileping

3 Assotsiatsioonilepingu artikli 2 lõikest 1 tulenevalt on selle lepingu eesmärk aidata kaasa jätkuvale ja tasakaalustatud kaubandus- ja majandussidemete tugevnemisele lepingupoolte vahel, võttes täiel määral arvesse vajadust tagada Türgi majanduse kiirendatud areng ning parandada Türgi rahva tööhõivet ja elutingimusi.

4 Selleks on assotsiatsioonilepingus ette nähtud ettevalmistav etapp, mis võimaldab Türgi Vabariigil ühenduse abiga oma majandust tugevdada (artikkel 3), üleminekuetapp, mille jooksul tuleb tagada tolliliidu järkjärguline rakendamine ning majanduspoliitikate ühtlustamine (artikkel 4), ning lõppetapp, mis rajaneb tolliliidul ja hõlmab lepingupoolte majanduspoliitikate tihedama koordineerimise (artikkel 5).

5 Assotsiatsioonilepingu artiklis 12, mis paikneb lepingu II jaotises „Üleminekuetapi rakendamine“, on ette nähtud:

„Lepingupooled on kokku leppinud, et lähtuvad nende vahel töötajate vaba liikumise järkjärgulisel sisseviimisel [ELTL] artiklitest [45], [46] ja [47].“

Lisaprotokoll

6 Lisaprotokollis, millele kirjutati alla 23. novembril 1970 Brüsselis ning mis sõlmiti, kiideti heaks ja kinnitati ühenduse nimel nõukogu 19. detsembri 1972. aasta määrusega (EMÜ) nr 2760/72 (EÜT 1972, L 293, lk 1; edaspidi „lisaprotokoll“), on vastavalt selle protokolli artiklile 1 sätestatud assotsiatsioonilepingu artiklis 4 ette nähtud üleminekuperioodi tingimused, kord ja ajakava.

7 Lisaprotokolli artikli 62 kohaselt on lisaprotokoll lepingu lahutamatu osa.

8 Lisaprotokolli II jaotise „Isikute ja teenuste liikumine“ I peatükis on käsitletud töötajaid.

9 Lisaprotokolli I peatükki kuuluvas artiklis 36 on ette nähtud, et ühenduse liikmesriikide ja Türgi vahel hakatakse töötajate vaba liikumist võimaldama järk-järgult vastavalt assotsiatsioonilepingu artiklis 12 sõnastatud põhimõtetele vahemikus 12. aasta lõpust kuni 22. aasta möödumiseni nimetatud lepingu jõustumisest ning et selleks vajalikud meetmed on assotsiatsiooninõukogu otsustada.

Otsus nr 1/80

10 19. septembril 1980 võttis assotsiatsiooninõukogu vastu otsuse nr 1/80. Otsuse artiklid 6, 7 ja 14 asuvad otsuse II peatüki „Sotsiaalsätted“ 1. jaos, mis käsitleb tööhõivet ja töötajate vaba liikumist.

11 Otsuse artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Arvestades erisusi, mis tulenevad artiklist 7, mis käsitleb perekonnaliikmete vaba juurdepääsu tööle, on liikmesriigi seaduslikul tööturul tegutseval Türgi päritolu töötajal:

— õigus pärast üht aastat seaduslikku töötamist selles liikmesriigis uuendada tööluba sama tööandja juures töötamiseks, kui tööandjal on talle tööd pakkuda;

— õigus pärast kolme aastat seaduslikku töötamist selles liikmesriigis ning ühenduse liikmesriikide töötajate eesõigusi arvestades võtta vastu enda poolt valitud tööandja juures samal kutsealal mõni teine tavapärastel tingimustel tehtud tööpakkumine, mis on registreeritud selle liikmesriigi tööhõivetalitustes;

— õigus pärast nelja aastat seaduslikku töötamist selles liikmesriigis omandada vaba juurdepääs kõigile palgalistele töökohtadele omal valikul.“

12 Otsuse artikli 7 esimeses lõigus on sätestatud:

„Liikmesriigi seaduslikul tööturul töötava Türgi päritolu töötaja perekonnaliikmetel, kellele on antud luba asuda elama töötaja juurde, on:

— õigus vastata tööpakkumistele pärast seda, kui nad on selles liikmesriigis vähemalt kolm aastat seaduslikult elanud, arvestades ühenduse liikmesriikide töötajate eesõigusi;

— vaba juurdepääs kõigile palgalistele töökohtadele omal valikul, kui nad on asjaomases liikmesriigis seaduslikult elanud vähemalt viis aastat.“

13 Otsuse nr 1/80 artikli 14 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva jao sätete kohaldamisel arvestatakse avaliku korra, julgeoleku ja rahvatervise seisukohalt õigustatud piiranguid.“

Saksamaa õigus

14 Kohtuasjas C-509/15 nähtub eelotsusetaotlusest, et Saksamaa territooriumil elamisloa andmist 1997. aasta mais ning selle pikendamist 1999. aasta aprillis reguleerisid esiteks 9. juuli 1990. aasta Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet (välismaalaste liitvabariigi territooriumile sisenemise ja riigis elamise seadus, edaspidi „AuslG“) (*Bundesgesetzblatt*, edaspidi „*BGBl.*“, 1990 I, lk 1354) 29. oktoobri 1997. aasta redaktsioonis (*BGBl.* 1997 I, lk 2584) ning teiseks Verordnung zur Durchführung des Ausländergesetzes (välismaalaste seaduse rakendusmäärus).

15 AuslG 29. oktoobri 1997. aasta redaktsioonis on § 7 lõikes 2 sätestatud:

„Üldjuhul keeldutakse elamisloa andmisest, kui

[…]

(2) välismaalane ei suuda […] oma tööga, varaga või muude vahenditega […] endale ülalpidamist tagada.“

16 AuslG 29. oktoobri 1997. aasta redaktsioonis on §-s 17 „Pereliikmete elama asumine välismaalase juurde“ sätestatud:

„(1) Välismaalase välismaalasest pereliikmele võib anda abielu ja perekonna kaitse eesmärgil vastavalt [Grundgesetz'i (põhiseadus)] artiklile 6 liitvabariigi territooriumil elamisloa ja seda pikendada, et luua ja hoida perekondlikku kooselu välismaalasega.

(2) Elamisloa võib lõikes 1 nimetatud eesmärgil anda ainult juhul, kui

1. välismaalasel on elamisluba või elamisõigus,

2. on olemas piisava suurusega eluruum ja

3. on tagatud pereliikme ülalpidamine välismaalase kutsetegevusest, oma varast või muudest omavahenditest; selleks et vältida erakordselt raskete olukordade tekkimist, võib elamisloa anda ka juhul, kui perekonna ülalpidamine on tagatud sellise pereliikme kutsetegevusest, kes elab liitvabariigi territooriumil seaduslikult või kellele on erandina antud viibimisõigus, või ülalpidamiskohustusega pereliikme poolt.“

17 AuslG 29. oktoobri 1997. aasta redaktsiooni § 96 lõike 4 kohaselt antakse alla 16-aastastele Türgi kodanikele, kes olid enne 15. jaanuari 1997 elamisloa kohustusest vabastatud ja kes viibivad liitvabariigi territooriumil õiguspäraselt, erandina § 17 lõike 2 punktidest 2 ja 3 ning § 8 lõike 1 punktidest 1 ja 2 vastavalt § 17 lõikele 1 elamisluba.

18 Välismaalaste seaduse rakendusmääruse § 28 lõike 4 järgi antakse alla 16-aastastele Türgi kodanikele, kellel on pass või passi asendajana lubatud lapse isikutunnistus, kuni 30. juunini 1998 omal algatusel vastavalt õigusnormidele elamisluba, kui nad on saabunud riiki seaduslikult, viibivad alates sellest ajast liitvabariigi territooriumil õiguspäraselt, vähemalt ühel nende vanematest on elamisluba ning täidetud on sünni või elukoha registreerimise kohustus.

19 Eelotsusetaotlusest kohtuasjas C-508/15 nähtub, et elamisloa andmisele 2001. aasta novembris ning selle pikendamisele aastatel 2002 ja 2004 kehtisid AuslG sätted 16. veebruari 2001. aasta seaduse (*BGBl*. 2001 I, lk 266) ja 9. jaanuari 2002. aasta seadusega (*BGBl*. 2002 I, lk 361) muudetud redaktsioonis. AuslG muudetud redaktsiooni §-s 18 „Elama asumine abikaasa juurde“ on sätestatud:

„(1) Välismaalase abikaasale tuleb vastavalt §-le 17 anda elamisluba, kui välismaalasel

[…]

3. on elamisluba, abielu oli sõlmitud juba enne välismaalase riiki sisenemist ja välismaalane on seda elamisloa esmakordsel taotlemisel märkinud. […]

[…]

(2) Elamisloa võib anda erandina lõike 1 punktist 3.“

20 Eelotsusetaotlustest ilmneb vaidluste kohta põhikohtuasjades samuti, et nii elamisloa pikendamist 2006. aastal, assotsiatsioonilepingul põhineva elamisloa väljastamist kui ka välismaalase väljasaatmist reguleerisid 30. juuli 2004. aasta Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet'i (välismaalaste elamist, töötamist ja integratsiooni liitvabariigi territooriumil käsitlev seadus) (*BGBl* 2004 I, lk 1950) ja samuti selle seaduse 25. veebruari 2008. aasta redaktsiooni (*BGBl* 2008 I, lk 162) (edaspidi „Aufenthaltsgesetz") sätted.

21 Aufenthaltsgesetzi § 4 lõikes 5 oli sätestatud:

„Välismaalasel, kellel on vastavalt [assotsiatsioonilepingule] õigus riigis elada, on kohustus nimetatud õigust tõendada elamisloaga, kui tal ei ole elama asumise luba ega pikaajalise elaniku EL elamisluba. Elamisluba väljastatakse taotluse alusel."

22 Aufenthaltsgesetzi § 5 „Elamisloa andmise üldised tingimused" oli sõnastatud järgmiselt:

„(1) Elamisloa andmise tingimuseks on üldjuhul see, et

1. tagatud on asjaomase isiku ülalpidamine

[…]"

23 Aufenthaltsgesetzi §-s 8 „Elamisloa pikendamine" oli ette nähtud:

„(1) Elamisloa pikendamise suhtes kuuluvad kohaldamisele samad sätted kui elamisloa andmise suhtes.

[…]"

24 Aufenthaltsgesetzi § 11 lõikes 1 oli ette nähtud:

„Liitvabariigi territooriumilt tagasi- või väljasaadetud välismaalane või välismaalane, kelle suhtes on tehtud riigist lahkumise ettekirjutus, ei tohi uuesti siseneda liitvabariigi territooriumile ega seal viibida. Talle ei anta elamisluba ka juhul, kui käesolevas seaduses sätestatud tingimused on täidetud. […]"

25 Aufenthaltsgesetzi §-s 27, milles on käsitletud perekonna taasühinemise põhimõtet, oli ette nähtud:

„(1) Elamisluba perekondliku kooselu loomiseks ja hoidmiseks liitvabariigi territooriumil (perekonna taasühinemine) antakse ja pikendatakse välismaalastest pereliikmetele abielu ja perekonna kaitse eesmärgil vastavalt [Grundgesetzi (põhiseadus)] artiklile 6.

[…]"

26 Aufenthaltsgesetzi §-s 30 „Elama asumine abikaasa juurde" oli sätestatud:

„(1) Välismaalase abikaasale tuleb anda elamisluba, kui välismaalasel

1. on alalise elaniku elamisluba.

[…]"

27 Aufenthaltsgesetzi §-s 53 oli sätestatud:

„Välismaalane saadetakse riigist välja, kui:

1. teda on jõustunud kohtuotsusega karistatud ühe või mitme tahtlikult toimepandud kuriteo eest vähemalt kolmeaastase vangistuse või alaealistele kohaldatava vangistusega või teda on jõustunud kohtuotsusega karistatud viieaastase ajavahemiku jooksul tahtlikult toimepandud kuritegude eest mitmel korral vangistusega või alaealistele kohaldatava vangistusega, kestusega kokku vähemalt kolm aastat või seoses viimase jõustunud süüdimõistva kohtuotsusega on tema suhtes kohaldatud karistusjärgset kinnipidamist.

2. teda on jõustunud kohtuotsusega karistatud narkootilisi aineid käsitleva seaduse […] tahtlikult toimepandud rikkumise eest alaealistele kohaldatava vähemalt kaheaastase karistusega või vabadusekaotusega, saamata karistusest tingimisi vabastust […]“

28 Aufenthaltsgesetzi §-s 55 oli sätestatud:

„(1) Välismaalase võib riigist välja saata, kui tema elamine riigis ohustab Saksamaa Liitvabariigi julgeolekut ja avalikku korda või muid olulisi huve.

(2) Välismaalase võib lõike 1 alusel riigist välja saata eelkõige siis, kui

[…]

2. ta on toime pannud mitte pelgalt üksikuid või vähese tähtsusega rikkumisi õigusnormide, kohtu- või ametiasutuste otsuste või ettekirjutuste vastu […]“

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-508/15

29 Türgi kodanik Sidika Ucar abiellus 1977. aastal Ökkes Ucariga, kes on samuti Türgi kodanik. Abikaasad elasid Türgis. Abielust sündisid ajavahemikul 1978 kuni 1986 neli last. Abielu lahutati 1991. aastal.

30 Samal aastal abiellus Ö. Ucar Saksa kodanikuga, kellega koos ta elas sellest ajast alates Saksamaal. Saksamaa ametiasutused väljastasid Ö. Ucarile 1996. aastal tähtajatu elamisloa. Abielu lahutati 1999. aastal.

31 S. Ucar abiellus 2000. aasta septembris uuesti oma endise abikaasa, Ö. Ucariga. S. Ucar sisenes 2001. aasta novembris perekonna taasühinemiseks antud viisa alusel koos nende noorima ühise lapsega Saksamaa territooriumile, et asuda elama Ö. Ucari juurde. Välismaalaste amet väljastas talle 27. novembril 2001 abielu alusel antava elamisloa, mis kehtis kuni 26. novembrini 2002. Sel ajal, alates 2000. aasta maist, töötas Ö. Ucar töölepingu alusel pagarina. Ö. Ucar lõpetas selle töösuhte 2001. aasta lõpus ja alustas 2002. aasta alguses tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana.

32 Elamisloa pikendamise menetluses viitas S. Ucar ülalpidamise tagamise tõendamiseks oma abikaasa kutsetegevusest saadavale sissetulekule. Esimest korda pikendati S. Ucari elamisluba 28. novembril 2002 kaheks aastaks, seejärel 29. novembril 2004 endiselt tema abikaasa kutsetegevusest saadava tõendatud sissetuleku alusel 28. novembrini 2006. Oktoobris 2005 lõpetas Ö. Ucar tegutsemise füüsilisest isikust ettevõtjana ja töötas alates 1. novembrist 2005 uuesti ja katkematult kuni 2011. aasta detsembrini töölepingu alusel pagarina.

33 Välismaalaste amet väljastas 21. novembril 2006 S. Ucarile elamisloa perekonna taasühinemiseks märkega, et tema abikaasa töötab alates 2005. aasta novembrist taas töölepingu alusel. S. Ucari elamisluba pikendati järgnevalt mitu korda, viimati kuni 12. detsembrini 2013.

34 S. Ucar taotles 16. augustil 2013 vastavalt Aufenthaltsgesetzi § 4 lõikele 5 assotsiatsioonilepingust tuleneva riigis elamise õiguse alusel elamisluba. Põhjenduseks märkis ta, et ta vastab otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus sätestatud tingimustele, arvestades seda, et tema abikaasa on alates 2005. aasta novembrist katkematult töölepingu alusel töötanud.

35 Välismaalaste amet jättis 6. mai 2014. aasta otsusega abielu alusel antava elamisloa – mis S. Ucaril seni olnud oli – pikendamise taotluse rahuldamata, kuna S. Ucari ülalpidamine ei ole tagatud. Veel leidis ta, et kuna S. Ucar ei omandanud assotsiatsioonilepingu alusel elamisõigust, ei anta talle enam Aufenthaltsgesetzi § 4 lõike 5 alusel koostoimes otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõiguga elamisluba.

36 Nende sätete alusel elamisõiguse omandamiseks on välismaalaste ameti hinnangul esiteks vaja, et pereliige, kelle juurde asutakse elama, tegutseks juba ajal, mil väljastatakse esimene elamisluba perekonna taasühinemiseks, Saksamaa seaduslikul tööturul ja teiseks, et ta töötaks pärast elamisloa väljastamist töölepingu alusel edasi kolme aasta vältel. Seega ei ole piisav kui isik, kelle juurde asutakse perekonna taasühinemiseks elama, asub töölepingu alusel tööle hiljem ja teeb seda siis kolme aasta vältel. Välismaalaste amet leidis viimaks, et elamisloa pikendamist ei saa käsitada otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus silmas peetud loana asuda elama töötaja juurde, sest S. Ucaril oli lubatud asuda Türgi päritolu töötajast abikaasa juurde elama juba riiki sisenemise ajal 2001. aastal.

37 S. Ucar esitas välismaalaste ameti 6. mai 2014. aasta otsuse peale kaebuse Verwaltungsgericht Berlinile (Berliini halduskohus, Saksamaa) kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

38 Esitatud kaebuse raames soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, milline on otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu ulatus.

39 Neil asjaoludel otsustas Verwaltungsgericht Berlin (Berliini halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et selles sätestatud koosseis on täidetud ka siis, kui pereliikme kolmeaastasele seaduslikule elamisele seaduslikul tööturul tegutseva Türgi päritolu töötaja juures eelnes periood, mil töötaja, kelle juurde pereliige elama asus, lahkus liikmesriigi seaduslikult tööturult pärast seda, kui pereliige oli saanud viidatud sätte alusel antud loa asuda tema juurde elama?

2. Kas otsuse nr 1/80 artikli 7 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et elamisloa pikendamist tuleb käsitada viidatud sätte alusel antud loana asuda elama seaduslikul tööturul tegutseva Türgi päritolu töötaja juurde, kui asjaomane pereliige elab alates selle sätte alusel antud loa väljastamisest Türgi päritolu töötajaga katkematult koos, viimane aga asub pärast vahepealset lahkumist liikmesriigi seaduslikult tööturult seal taas tegutsema alles elamisloa pikendamise ajal?“

Kohtuasi C-509/2015

40 Recep Kilic on Türgi kodanik, kes on sündinud 11. novembril 1993 Türgis, ajal mil tema Türgi kodanikust vanemad, kes juba toona elasid Saksamaal, viibisid Türgis puhkusel. Ta ise saabus Saksamaale 16. aprillil 1994. Sel ajal oli tema isa olnud töötu enam kui aasta. Tööturul ei tegutsenud ka tema ema, kes pärast lahutust, mis leidis aset 1996. aasta mais, kasvatas R. Kilicit kuni tema 14. eluaastani üksi. Pärast 1997. aasta jaanuaris elamisloa kohustuse kehtestamist kõigile alla 16-aastastele Türgi kodanikele väljastati R. Kilicile 5 mail 1997 elamisluba kehtivusajaga kuni 5. maini

1999. R. Kilici ema alustas 30. juunil 1998 palgatöötajana tööd, mida ta tegi pea katkematult esialgu kuni 2003. aasta aprillini; sel kuupäeval algas tal mitmeaastane paus rasedus- ja sünnituspuhkuse ning lapsehoolduspuhkuse tõttu.

41 Välismaalaste amet pikendas 23. aprillil 1999 R. Kilici elamisluba üheks aastaks. Selleks esitati R. Kilici ema tööandja tõend. Saksa ametiasutus märkis siiski, et ema sai sotsiaalabi, mis aga tollase õigusliku olukorra kohaselt ei takistanud R. Kilici elamisloa pikendamist. Seejärel pikendati elamisluba tähtajaliselt veel mitu korda, viimati kuni 10. novembrini 2011. Alates sellest ajast on R. Kilicil olnud ajutised viibimisload Saksamaal elamiseks.

42 R. Kilicit on mitu korda kriminaalkorras karistatud. Viimati mõisteti talle Amtsgericht Tiergarten'i (Tiergarteni esimese astme kohus, Saksamaa) 11. juuni 2013. aasta otsusega alaealiste grupiviisilise narkootiliste ainete ebaseadusliku levitamise eest kolme aasta ja kolme kuu pikkune vangistus. Selle kohtuotsusega hõlmati hulk varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid, mh kehavigastuste tekitamise, ähvardamise, grupiviisilise väljapressimise, ebaseadusliku jälitustegevuse ja vara kahjustamise eest.

43 Enne vanglakaristuse kandmist käis R. Kilic koolis väga kaootiliselt, kuid sai siiski vanglakaristust kandes 17. juunil 2011 nn laiendatud põhikooli lõpetamise tunnistuse.

44 Välismaalaste amet tegi 24. juulil 2014 otsuse, milles jättis esiteks rahuldamata R. Kilici elamisloa pikendamise taotluse ja teiseks tegi Aufenthaltsgesetzi § 53 punktide 1 ja 2 alusel koostoimes §-ga 55 otsuse tema väljasaatmise kohta Saksamaa territooriumilt.

45 Välismaalaste ameti sõnul ei ole R. Kilicil õigust assotsiatsioonilepingust tulenevale riigis viibimise kaitsele. Ta ei ole nimelt omandanud otsuse nr 1/80 artikli 7 kohaseid õigusi, sest esimese kolme aasta jooksul pärast R. Kilici Saksamaa territooriumile saabumist, ei töötanud tema vanemad seaduslikul tööturul.

46 Arvestades muu hulgas seda, et R. Kilic on toime pannud suure hulga raskeid kuritegusid, võib esiteks juhtuda, et ta paneb uusi üleastumisi toime ka edaspidi ja teiseks, et ta kujutab endast märkimisväärset ohtu ühiskonna põhihuvidele, leidis välismaalaste amet, et julgeoleku ja avaliku korraga seonduvate kaalukate põhjuste tõttu tuleb R. Kilic välja saata. Faktilise ja õigusliku olukorra kaalumise järel on välismaalaste ameti hinnangul niisugune meede põhjendatud, sest avalik huvi väljasaatmise suhtes kaalub selgelt üles R. Kilici isikliku huvi säilitada enda isiklikke sidemeid Saksamaa Liitvabariigis ja tema huvi edasise selles liikmesriigis viibimise suhtes.

47 R. Kilic, kes vabanes 27. mail 2015 vanglast, esitas 1. septembril 2014 eelotsusetaotluse esitanud kohtule kaebuse välismaalaste ameti 24. juuli 2014. aasta otsuse peale, väites et ta on omandanud otsuse nr 1/80 artikli 7 alusel riigis viibimise õiguse, sest tema ema on alates 30. juunist 1998 rohkem kui kolme aasta jooksul seaduslikult töötanud. Ta leiab, et samuti ei võetud eelmainitud huvide kaalumisel selles otsuses arvesse tema suhtes kohalduvat kaitset väljasaatmise eest vastavalt otsuse nr 1/80 artiklile 14.

48 Neil asjaoludel otsustas Verwaltungsgericht Berlin (Berliini halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas taasühinemise lubamisena otsuse nr 1/80 artikli 7 tähenduses võib käsitada seda, kui pereliikme, kellele anti luba asuda elama esialgu õigustatud isikute juurde, kes ei tegutsenud tööturul, elamisluba pikendatakse kuupäeval, mil esialgu õigustatud isik, kelle juures pereliige seaduslikult elab, on tööle asunud?“

49 Euroopa Kohtu presidendi 27. oktoobri 2015. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-508/15 ja C-509/15 menetluse kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

50 Käesolevad liidetud kohtuasjad puudutavad kahte Türgi kodanikku, S. Ucari ja R. Kilicit, kes seaduslikult Saksamaal viibiva Türgi kodaniku pereliikmetena (vastavalt abikaasa ja pojana) on asunud sellesse liikmesriiki elama ja elanud seal seaduslikult rohkem kui kümme aastat ning kelle elamisloa pikendamisest on Saksa ametiasutus keeldunud.

51 Esmalt tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada ja et seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul temale esitatud küsimused vajaduse korral ümber sõnastada (kohtuotsus, 8.12.2011, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-157/10, EU:C:2011:813, punkt 18).

52 Arvestades käesoleval juhul kahe põhikohtuasja faktilisi asjaolusid selgub, et kohtuasjas C-508/15 esitatud esimene küsimus on samuti asjakohane kohtuasjas C-509/15, nii et eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada, tuleb kohtuasjas C-508/15 esitatud esimest küsimust hinnata mõlema põhikohtuasja faktilisi asjaolusid silmas pidades.

Esimene küsimus kohtuasjas C-508/15

53 Esimese küsimusega kohtuasjas C-508/15 soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et selle sätte alusel antakse vastuvõtvas liikmesriigis elamise õigus Türgi töötaja pereliikmele, kellele on antud luba sellesse liikmesriiki siseneda perekonna taasühinemiseks, ja kes elas pärast liikmesriigi territooriumile sisenemist koos kõnealuse Türgi töötajaga, juhul kui kolmeaastane ajavahemik, mil Türgi töötaja seaduslikul tööturul töötas, ei järgnenud vahetult pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumisele, vaid oli sellest hilisem.

54 Esmalt tuleb meenutada, et otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu sätetega antakse liikmesriigi seaduslikul tööturul tegutseva Türgi päritolu töötaja pereliikmetele selgelt, täpselt ja tingimusteta õigus pärast kolme aastat selles liikmesriigis seaduslikult elamist – liikmesriikide töötajate eesõigusi arvestades – võtta vastu tööpakkumine enda poolt valitud tööandja juures (esimene taane) ning samuti õigus võtta vabalt vastu mis tahes palgaline töökoht vastuvõtvas liikmesriigis omal valikul pärast seda, kui nad on seal vähemalt viis aastat seaduslikult elanud (teine taane) (kohtuotsus, 17.4.1997, Kadiman, C-351/95, EU:C:1997:205, punkt 27).

55 Ka on selle sätte kohaselt Türgi päritolu töötaja pereliikmetel sättes nimetatud tingimustele vastamise korral autonoomne õigus tegutseda vastuvõtva liikmesriigi tööturul. Sellega seoses on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et artikli 7 esimeses lõigus Türgi päritolu töötaja pereliikmetele asjaomases liikmesriigis töötamiseks antud õigus eeldab tingimata seda, et asjast huvitatud isikul oleks vastav elamisõigus, ilma milleta tööturule vaba juurdepääsu ja seal tegelikult töötamise õigus kaotaks oma mõju (kohtuotsus, 19.7.2012, Dülger, C-451/11, EU:C:2012:504, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

56 Kõnealuse sätte sõnastusest nähtub, et selles ette nähtud õiguste omandamine sõltub kolmest kumulatiivsest tingimusest: asjaomane isik peab olema vastuvõtva liikmesriigi seaduslikul tööturul tegutseva Türgi päritolu töötaja pereliige, selle liikmesriigi pädev asutus on kõnealusel isikul lubanud

asuda asjaomase töötaja juurde elama ning ta on vastuvõtva liikmesriigi territooriumil elanud seaduslikult vähemalt kolm või viis aastat (vt selle kohta kohtuotsus, 19.7.2012, Dülger, C-451/11, EU:C:2012:504, punkt 29).

57 Euroopa Kohus on kõigepealt Türgi päritolu töötaja vastuvõtva liikmesriigi seaduslikul tööturul tegutsemise tingimuse kohta sedastanud, et see tingimus seondub ainuüksi mõistega „seaduslikul tööturul tegutsemine“, mille ulatus on samasugune kui otsuse nr 1/80 artikli 6 lõikes 1 sätestatud mõiste ulatus, mis hõlmab kõiki töötajaid, kelle puhul on täidetud vastuvõtva liikmesriigi õigus- ja haldusnormidest tulenevad nõuded ning kel on seega õigus selle riigi territooriumil oma kutsealal tegutseda (vt selle kohta kohtuotsus, 18.12.2008, Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punktid 22, 23 ja 28).

58 Euroopa Kohus on täpsustanud tingimuse puhul, mille kohaselt peab pereliikmetel olema luba Türgi päritolu töötajaga ühineda, et selle tingimuse eesmärk on jätta otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu kohaldamisalast välja Türgi päritolu töötajate pereliikmed, kes on vastuvõtva liikmesriigi territooriumile saabunud ja elavad seal selle liikmesriigi õigusnorme rikkudes (vt selle kohta kohtuotsus, 11.11.2004, Cetinkaya, C-467/02, EU:C:2004:708, punkt 23).

59 Siinkohal on Euroopa Kohus leidnud, et kõnealune säte käsitleb Türgi kodaniku olukorda, kellele vastuvõtva liikmesriigi seaduslikul tööturul töötava või töötanud Türgi päritolu töötaja pereliikmena on perekonna taasühinemiseks antud luba selle töötaja juurde kõnealusesse liikmesriiki elama asuda või kes on nimetatud liikmesriigis sündinud ja seal alati elanud (kohtuotsus, 18.7.2007, Derin, C-325/05, EU:C:2007:442, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

60 Elukohatingimuse puhul on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu esimene taane kohustab Türgi päritolu töötaja pereliiget tema juures vähemalt kolm aastat pidevalt elama (kohtuotsus, 18.12.2008, Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punkt 30).

61 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt peab perekonna taasühinemine, mis on olnud pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumise aluseks, väljenduma selles, et vähemalt mõnda aega elatakse selle töötajaga tegelikult koos, ja et nii peab see olema juhul, mil huvitatud isik ise veel ei vasta vastuvõtva liikmesriigi tööturule juurdepääsuks nõutavatele tingimustele (vt eelkõige kohtuotsus, 16.3.2000, Ergat, C-329/97, EU:C:2000:133, punkt 36).

62 Sellega seoses on Euroopa Kohus rõhutanud, et selleks, et Türgi päritolu töötaja pereliige omandaks otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu alusel õiguse töötada vastuvõtva liikmesriigi tööturul, peab kõnealuse töötaja puhul vähemalt nende kolme aasta jooksul, mil nad elavad koos, olema täidetud tema seaduslikul tööturul tegutsemise tingimus (kohtuotsus, 18.12.2008, Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punkt 37).

63 Käesoleval juhul on selge, et S. Ucarile ja R. Kilicile oli antud luba asuda oma vastavate pereliikmetega – kõik nimetatud isikud on Türgi kodanikud – taasühinemiseks elama vastuvõtvasse liikmesriiki ja et nad on alati elanud koos vastavalt oma abikaasa ja emaga.

64 Samuti ei ole vaidlust selles, et S. Ucari abikaasa ja R. Kilici ema töötasid katkematult kolme aasta jooksul – nii et nende pereliikmed said otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus nimetatud õigused –, mitte küll vahetult pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumise järel, vaid hiljem.

65 Seega tuleb täpsustada, kas otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu alusel elamisõiguse omandamiseks peab Türgi päritolu töötaja puhul olema täidetud tema seaduslikul tööturul tegutsemise tingimus asjaomase pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumise kuupäeval ning vahetult sellele kuupäevale järgneva kolme või viie aasta jooksul; nimelt on niisugusel seisukohal välismaalaste amet ja nii väidab ka Saksamaa valitsus.

66 Esiteks tuleb rõhutada, et niisugust tingimust ei ole otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus otsesõnu ette nähtud.

67 Teiseks tuleb otsuse nr 1/80 artikli 7 esimest lõiku tõlgendada selle sättega taotletavat eesmärki ja sellega kehtestatud süsteemi silmas pidades.

68 Sellega seoses tuleb meenutada, et otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus sätestatud õiguste järkjärgulise omandamise süsteem taotleb kahte eesmärki. Enne kui esialgne kolmeaastane periood on lõppenud, on nimetatud sätte eesmärk võimaldada võõrtöötaja pereliikmetel viimase juures elada, et soodustada sel viisil perekonna taasühinemise kaudu vastuvõtvasse liikmesriiki seaduslikult integreerunud Türgi päritolu töötaja töötamist ja elamist. Sama sätte teine eesmärk on tugevdada Türgi päritolu võõrtöötaja perekonna jätkusuutlikku lõimumist vastuvõtvasse liikmesriiki, andes asjaomasele pereliikmele pärast kolme aastat seaduslikku elamist võimaluse ise tööturule siseneda. Selliselt taotletav peamine eesmärk on tugevdada nimetatud pereliikme positsiooni, kes on selleks ajaks vastuvõtvasse liikmesriiki juba seaduslikult integreerunud, andes talle kõnealuses riigis vahendid oma vajaduste rahuldamiseks ja endale seega võõrtöötajast sõltumatu olukorra loomiseks (kohtuotsus, 19.7.2012, Dülger, C-451/11, EU:C:2012:504, punktid 38–40 ja seal viidatud kohtupraktika).

69 Pidades silmas ka seda, et vastavalt otsusega nr 1/80 taotletavale üldeesmärgile, milleks on sotsiaalvaldkonnas soodsama regulatsiooni kehtestamine Türgi päritolu töötajate ja nende pereliikmete suhtes, et järk-järgult saavutada vaba liikumine, on eelkõige sama otsuse artikli 7 esimese lõiguga kehtestatud süsteemi eesmärk seega luua soodsad tingimused perekonna taasühinemiseks vastuvõtvasse liikmesriiki (kohtuotsus, 29.3.2012, Kahveci, C-7/10 ja C-9/10, EU:C:2012:180, punkt 34).

70 Niisugune otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu tõlgendus, mida on pakkunud Saksamaa valitsus ja mille kohaselt sellised Türgi kodanikud nagu S. Ucar või R. Kilic ei saa niisugustel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, pelgalt asjaolu tõttu, et kolmeaastane ajavahemik, mille jooksul vastav Türgi päritolu töötaja töötas katkematult, ei järgnenud vahetult perekonnaga taasühinemise kuupäevale, tugineda selle sätte alusel antud õigustele, on aga kõnealuse sättega silmas peetud eesmärki arvestades liiga kitsendav.

71 Peale selle tuleb märkida, et neil pereliikmetel, kes ei vasta otsuse nr 1/80 artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele, ei oleks ühelgi juhul õigust osaleda vastuvõtva liikmesriigi tööturul, nii et neil ei oleks võimalik tugevdada oma positsiooni selles liikmesriigis isegi siis, kui nad on seal palju aastaid seaduslikult elanud, kui nad on seal põhimõtteliselt hästi integreerunud ja elanud alates oma saabumisest vastuvõtvasse liikmesriiki koos Türgi kodanikuga – ning seda ajal, mil Türgi kodanik on katkematult vähemalt kolme või viie aasta jooksul töötanud; see aga ei oleks kooskõlas otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõiguga.

72 Samas ei leidu midagi viimati nimetatud sätte sõnastuses ega otsuses nr 1/80 üldisemalt, mis annaks alust arvata, et kõnealuse otsuse koostajate kavatsus oli jätta Türgi päritolu töötajate nii tähtsa kategooria pereliikmed ilma otsuse nr 1/80 artikli 7 esimeses lõigus ette nähtud õigustest.

73 Tuleb veel meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei sõltu otsusega nr 1/80 Türgi kodanikele antud õiguste kasutamine ühestki tingimustest, mis oleks seotud põhjustega, millest lähtudes neile esialgu anti õigus vastuvõtvasse riiki siseneda ja seal elada (kohtuotsus, 18.12.2008, Altun, C-337/07, EU:C:2008:744, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

74 Niisuguses olukorras on Euroopa Kohus juba sedastanud, et otsuse nr 1/80 artikli 6 lõige 1 laieneb Türgi kodanikele, kellel on vastuvõtvas liikmesriigis töötaja staatus, nõudmata siiski, et nad oleksid liitu sisenenud töötajatena, nii et nad võisid selle staatuse omandada pärast sisenemist (vt selle kohta kohtuotsus, 24.1.2008, Payir jt, C-294/06, EU:C:2008:36, punkt 38).

75 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu alusel elamisõiguse omandamiseks ei pea Türgi päritolu töötaja pereliikme puhul olema täidetud tema seaduslikul tööturul tegutsemise tingimus igal juhul asjaomase pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumise kuupäeval ning vahetult sellele kuupäevale järgneva kolme või viie aasta jooksul.

76 Eeltoodud kaalutlusi arvestades, tuleb esimesele küsimusele kohtuasjas C-508/15 vastata, et otsuse nr 1/80 artikli 7 esimese lõigu esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et selle sätte alusel antakse vastuvõtvas liikmesriigis elamise õigus Türgi töötaja pereliikmele, kellele on antud luba sellesse liikmesriiki siseneda perekonna taasühinemiseks, ja kes elas pärast liikmesriigi territooriumile sisenemist koos kõnealuse Türgi töötajaga, isegi juhul kui kolmeaastane ajavahemik, mil Türgi töötaja seaduslikul tööturul töötas, ei järgnenud vahetult pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumisele, vaid oli sellest hilisem.

Kohtuasjas C-508/15 esitatud teine küsimus ja kohtuasjas C-509/15 esitatud küsimus

77 Arvestades kohtuasjas C-508/15 esitatud esimesele küsimusele antud vastust, ei ole vaja vastata ei teisele selles kohtuasjas esitatud küsimusele ega kohtuasjas C-509/15 esitatud küsimusele.

Kohtukulud

78 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Assotsiatsiooninõukogu 19. septembri 1980. aasta otsuse nr 1/80 assotsiatsiooni arengu kohta artikli 7 esimese lõigu esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et selle sätte alusel antakse vastuvõtvas liikmesriigis elamise õigus Türgi töötaja pereliikmele, kellele on antud luba sellesse liikmesriiki siseneda perekonna taasühinemiseks, ja kes elas pärast liikmesriigi territooriumile sisenemist koos kõnealuse Türgi töötajaga, isegi juhul kui kolmeaastane ajavahemik, mil Türgi töötaja seaduslikul tööturul töötas, ei järgnenud vahetult pereliikme vastuvõtvasse liikmesriiki saabumisele, vaid oli sellest hilisem.

Allkirjad